

ЕКОНОМІЧНА КОНКУРЕНЦІЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО КАПІТАЛІЗМУ

©2018 НОСАЧ І. В., СТАРЧИК Н. В., ЛЕБЕДЕВА Д. О.

УДК 33:339.137.2

Носач І. В., Старчик Н. В., Лебедева Д. О. Економічна конкуренція в умовах глобального інформаційного капіталізму

У статті розкрито роль та види економічної конкуренції в умовах глобального інформаційного капіталізму, який охоплює розвинуті країни світу. Узагальнено погляди на формацийну основу розвитку суспільства (самозаперечення капіталізму чи його модифікація), наведено аргументацію авторів статті на користь останнього. Названо основні рушійні сили глобалізації, яка веде до формування глобальної конкуренції як нового історичного феномена. Розглянуто принцип двох конкуренцій, соціалізацію капіталізму як метод конкурентної боротьби ТНК і нову тенденцію – монополізацію ринків. Критично проаналізований перехід України до повноцінного капіталістичного ринку. Представлено особливості сучасного наукового дослідження конкуренції. Запропоновано осучаснена модифікація конкурентної політики, новим напрямом якої в Україні має стати, перш за все, не адвокатування конкуренції, а конкурентоспроможна вища школа, до курсу політичної економії якої необхідно ввести постіндустріальні процеси, що дозволить Україні прискорити перехід від індустріального ринкового до інформаційного постіндустріального суспільства.

Ключові слова: ринок, економічна конкуренція, конкурентна політика, глобальний інформаційний капіталізм, постіндустріальне суспільство, інтелектуальний капітал.

Рис.: 1. Бібл.: 10.

Носач Ірина Володимирівна – кандидат педагогічних наук, викладач-методист, Кременчуцький льотний коледж Національного авіаційного університету (вул. Перемоги, 17/6, Кременчук, Полтавська область, 39600, Україна)

Старчик Наталія Валентинівна – викладач-методист, Кременчуцький льотний коледж Національного авіаційного університету (вул. Перемоги, 17/6, Кременчук, Полтавська область, 39600, Україна)

Лебедева Дар'я Олександрівна – викладач, Кременчуцький льотний коледж Національного авіаційного університету (вул. Перемоги, 17/6, Кременчук, Полтавська область, 39600, Україна)

E-mail: dashaa.lebedeva@gmail.com

УДК 33:339.137.2

UDC 33:339.137.2

Носач И. В., Старчик Н. В., Лебедева Д. А. Экономическая конкуренция в условиях глобального информационного капитализма

В статье раскрыты роль и виды экономической конкуренции в условиях глобального информационного капитализма, который охватывает развитые страны мира. Обобщены взгляды на формационную основу развития общества (самоотрицание капитализма или его модификация), приведена аргументация авторов статьи в пользу последнего. Названы основные движущие силы глобализации, которая ведет к формированию глобальной конкуренции как нового исторического феномена. Рассмотрены принцип двух конкуренций, социализация капитализма как метод конкурентной борьбы ТНК и новая тенденция – монополизация рынков. Критически проанализирован переход Украины к полноценному капиталистическому рынку. Представлены особенности современного научного исследования конкуренции. Предложена осовремененная модификация конкурентной политики, новым направлением которой в Украине должно стать, в первую очередь, не адвокатувание конкуренции, а конкурентоспособная высшая школа, в курс политической экономики которой необходимо ввести постиндустриальные процессы, что позволит Украине ускорить переход от индустриального рыночного к информационному постиндустриальному обществу.

Ключевые слова: рынок, экономическая конкуренция, конкурентная политика, глобальный информационный капитализм, постиндустриальное общество, интеллектуальный капитал.

Рис.: 1. Библ.: 10.

Носач Ирина Владимировна – кандидат педагогических наук, преподаватель-методист, Кременчугский летный колледж Национального авиационного университета (ул. Победы, 17/6, Кременчуг, Полтавская область, 39600, Украина)

Старчик Наталья Валентиновна – преподаватель-методист, Кременчугский летный колледж Национального авиационного университета (ул. Победы, 17/6, Кременчуг, Полтавская область, 39600, Украина)

Лебедева Дарья Александровна – преподаватель, Кременчугский летный колледж Национального авиационного университета (ул. Победы, 17/6, Кременчуг, Полтавская область, 39600, Украина)

E-mail: dashaa.lebedeva@gmail.com

Nosach I. V., Starchuk N. V., Liebedieva D. O. The Economic Competition in the Context of Global Information Capitalism

The article discloses the role and types of economic competition in the context of global information capitalism, which covers the developed countries of the world. The views on the formal basis of the development of society (negativity towards capitalism or its modification) are generalized, arguments of the authors of the article in favor of the latter are provided. The main driving forces of globalization, which leads to the formation of global competition as a new historical phenomenon, are specified. The principle of two competitions, socialization of capitalism as a method of competitive struggle of TNCs and a new tendency – monopolisation of markets are considered. Ukraine's transition to a full-fledged capitalist market is critically analyzed. Features of current scientific research on the competition are presented. A modernized modification of the competition policy is suggested, the new direction of which in Ukraine should become, first of all, not the advocacy of competition, but a competitive higher school, in the course of political economy of which should be introduced post-industrial processes allowing Ukraine to accelerate the transition from the industrial market to the information post-industrial society.

Keywords: market, economic competition, competition policy, global information capitalism, post-industrial society, intellectual capital.

Fig.: 1. Bibl.: 10.

Nosach Iryna V. – PhD (Pedagogy), Lecturer-Methodist, Kremenchug Flight College of National Aviation University (17/6 Peremohy Str., Kremenchuk, Poltava region, 39600, Ukraine)

Starchuk Nataliia V. – Lecturer-Methodist, Kremenchug Flight College of National Aviation University (17/6 Peremohy Str., Kremenchuk, Poltava region, 39600, Ukraine)

Liebedieva Daria O. – Lecturer, Kremenchug Flight College of National Aviation University (17/6 Peremohy Str., Kremenchuk, Poltava region, 39600, Ukraine)

E-mail: dashaa.lebedeva@gmail.com

Трансформаційні процеси в економіці України і світі в цілому загострюють конкурентну боротьбу, породжують її нові види. Особливого значення набуває характеристика цих процесів, яка криється у відповіді на запитання: який капіталізм в Україні і в розвинутих країнах? Зараз відбувається самозапечерення капіталізму чи його модифікація? Існує потреба розвитку теорії економічної конкуренції, аналізу умов виникнення конкурентних переваг забезпечення високої конкурентоспроможності окремих країн та пошук ними новітніх форм її досягнення. Без ефективної конкурентної політики, яку в Україні віднесено до найважливіших напрямів державотворення, побудувати ефективну економіку неможливо. На соціально-економічний і політичний розвиток на початку XXI століття все більше впливає глобалізація, основними рушійними силами якої є комп'ютерні технології, супутникові комунікації, волоконна оптика, Інтернет. Інтеграція української економіки в глобальний економічний простір та асоційоване членство України в ЄС посилює конкуренцію.

Існує проблема розробки конкурентної стратегії подальшої інтеграції України в міжнародний економічний простір, визначення та використання складових цієї стратегії, визначення плюсів і мінусів глобалізації економіки та монополізації ринку, нових напрямів осучаснення, модифікації конкурентної політики, які прискорять перехід України від індустріального ринкового до інформаційного постіндустріального типу розвитку.

Проблемам сучасної економічної конкуренції присвячено праці як вітчизняних, так і закордонних учених. Велику увагу цим питанням приділяли В. М. Гець, О. О. Бакалінська, О. Г. Білорус, З. С. Варналій [4], В. В. Липов [6], А. З. Підгорний, Т. С. Корольова [7], В. М. Тарасевич [8], Г. М. Філюк [9], Т. І. Щербаківа [10], Дж. К. Гелбрейт [1; 2], К. Кастельс, Ж. Тіроль та багато інших. При всій важливості проведених досліджень це питання залишається актуальним, оскільки його окремі аспекти ще недостатньо вивчені, не знайшли практичного втілення, вимагають поглибленого дослідження.

Мета статті полягає в дослідженні економічної конкуренції в умовах глобального інформаційного капіталізму.

У грудні 2005 р. Україну визнали країною з капіталістичною ринковою економікою, оскільки вона виконала основні умови переходу від неповноцінного ринку в умовах адміністративно-командної економічної системи до реального, повноцінного в умовах капіталістичної системи: економічна свобода, різні форми власності, конкуренція, створення ринкової інфраструктури, вільне ціноутворення, відкритість економіки, соціальний захист населення. Основними елементами ринкового механізму є ціна, попит і пропозиція, конкуренція. Важливим економічним законом є закон конкуренції. Ми перейшли від соціалістичного змагання до економічної конкуренції.

Економічна конкуренція – суперництво ринкових суб'єктів щодо реалізації їхніх економічних інтересів, боротьба за найбільш вигідне авансування капіталу в умовах рідкості, обмеженості ресурсів.

Без глибокої теорії з діалектики економічної конкуренції неможливо побудувати ефективну економіку. Використання національних конкурентних переваг забезпечує країні економічну незалежність. Відомий вислів «немає нічого практичнішого за хорошу теорію». Конкуренція змушує господарюючих суб'єктів самовдосконалюватися, стимулює зниження собівартості продукції за рахунок інновацій, вдосконалення організації виробництва, підвищення продуктивності праці. Економічна конкуренція витісняє неефективних виробників, зайвих торгових посередників, служить «барометром» ефективності державного втручання в економіку. Ще родоначальник економічної теорії А. Сміт, виступаючи за лібералізм в економіці, називав ринкову конкуренцію «невидимою рукою». Саме він вперше сформулював поняття «досконалої конкуренції». Конкуренція – не ідеальна форма економічних відносин людей. Її вадами є витіснення дрібних виробників, посилення майнової нерівності в країні, хронічне безробіття, створення монополії.

Існує три основні види економічної конкуренції: внутрішньогалузева, міжгалузева, міжнародна. За методами боротьби розрізняють сумлінну (добросовісну, чесну) конкуренцію (цінову, нецінову) і недобросовісну, яка була дуже поширена в Україні в 90-х роках XX століття. Традиційна цінова конкуренція доповнюється нецінковою, яка модифікується, з'являються її нові види. На виробництві, крім підвищення якості продукції, розширюються сервісні та додаткові послуги споживача.

Сучасне наукове дослідження економічної конкуренції має особливості: цивілізований характер боротьби господарюючих суб'єктів, управління власними конкурентними перевагами, обмеженість можливостей впливати на умови товарообороту. Конкурентні переваги підприємства та економіки країни в цілому досягаються за рахунок інвестицій в інновації, які поліпшується якість продукції, гнучкість виробництва, приводять до появи нової продукції. Ще в середині 90-х років XX століття французький економіст і політик Раймон Барр писав, що конкуренція на основі якості – це більш високий її рівень, оскільки комбінації споживчої вартості в товарі є більш різноманітними, на відміну від варіації його вартості.

В Україні конкурентну політику віднесено до найважливіших напрямів державотворення [10].

Таким чином, головною метою конкурентної політики є забезпечення конкурентного середовища, але важливою ціллю є формування конкурентної культури, підприємницької етики. На жаль, в Україні ще часто зустрічається недобросовісна конкуренція. Економічна конкуренція не обмежується економіч-

ними відносинами, а є запорукою загальнодемократичних цінностей.

Конкурентна політика потребує модифікації. Наприкінці ХХ століття з'явився новий напрям конкурентної політики – адвокатування конкуренції [9]. АМКУ повинен забезпечувати доступ до публічної інформації, щоб сприяти поширенню конкуренції. Закритість тендерної інформації до 2014 р. приводила до обмеження конкуренції та підвищення цін при державних закупівлях.

Український економіст В. В. Липов пише про суперечності впливу факторів природно-ресурсного потенціалу на формування конкурентоспроможності національної економіки та національної конкурентної стратегії. Висока забезпеченість України природними ресурсами іноді призводила до ефекту «ресурсного прокляття», коли природні ресурси замість забезпечення конкурентних переваг стримують розвиток національної економіки [5]. Сьогодні політика держави великою мірою реалізує інтереси олігархів, джерелом надприбутків яких є рентний дохід за рахунок експлуатації природного потенціалу країни [6]. Конкурентна стратегія розвитку національної економіки повинна орієнтуватися на довгострокові наслідки, заохочувати господарючі суб'єкти мінімізувати рентні доходи, а збільшувати доходи за рахунок глибини переробки ресурсів, впровадження імпортозамінних технологій і продукції. Забезпеченість природними ресурсами є нестійкою перевагою, яку можна втратити через вичерпання ресурсу, зміну вподобань споживачів, появу нових технологій.

На стратегію розвитку української конкурентоспроможної економіки впливає фактор серединності географічного положення країни, вплив якого зменшується внаслідок сучасних транспорту і зв'язку.

Вищезгадані фактори, технологічне середовище, історичний шлях розвитку України (а у нас дуже вагому роль відіграють традиції) впливають на національну культуру господарювання, вибір конкурентоспроможності моделі розвитку національної економіки. Попередній досвід історії, національна культура, досвід провідних країн світу (індивідуалізм США, колективізм Японії), за перевагою останнього, повинні бути основою формування конкурентоспроможності української економіки. За роки незалежності, на жаль, загальнонаціональні інтереси були усунені на другий план приватними, інтересами кланово-корпоративних груп (а в політичній економії «альфою та омегою» дослідження є економічні інтереси) [8].

Ще міжнародна конференція під егідою ООН з проблем екології й майбутнього розвитку цивілізації в червні 1992 р. у Ріо-де-Жанейро визнала, що модель розвитку сучасного капіталізму вичерпала себе. Людству потрібна нова модель соціально-економічного розвитку та розподілу виробленого продукту.

Пріоритет інтегрованих інтересів суспільства; колективних, суспільних форм власності; централізованого регулювання, у тому числі планування економіки як вимоги до цієї моделі – це є проголошенням соціалізації капіталізму. Слід зазначити, що західні вчені вважають, що найбільш цінне, що Захід взяв у радянській економічній теорії, – централізоване планування народного господарства.

У національній моделі виробництва необхідно віддавати перевагу конкуренції за якістю продукції, неринкової координації, кооперації виробничих процесів, пріоритету організаційних заходів, глибокій професійній спеціалізації. Конкуренція на початку ХХІ століття зі сфери виробництва переходить у сферу наукових і дослідно-конструктивних робіт, інформатики.

Академік І. Лукінов підкреслює, що в умовах глобалізації та соціалізації капіталізму посилення дії конвергенції формаційно різних національних економічних систем, під впливом зароджуваних науково-технологічної революції та нового технотронно-інформаційного суспільно-технологічного способу виробництва, економічна і соціальна організація, що складається у світі, є принципово новою інтегрованою ринковою формацією, яка в ході своєї еволюції стане новою глобальною цивілізацією. Особлива роль тут відіграють механізми ринку як підсистема глобального відтворення, що саморозвивається, безперервно трансформується, збережеться на століття. Про так званий «посткапіталізм» говорити ще рано, тому що цілепокладання, основні категорії, інститути капіталізму (товарне виробництво, ринок) зберігаються, але модифікуються відповідно до вимог нової глобальної фінансової цивілізації (рис. 1).

Розвинуті країни світу в кінці ХХ – початку ХХІ століття стали переходити до системи глобального постіндустріального суспільства у формі інформаційно-мережевої глобальної економіки, глобально-мережевого технотронно-інформаційного капіталізму, світ-системи постіндустріального глобалізму, головним інструментами якої залишається ринок, приватна власність, капітал, ринкова конкуренція, монополізм [3].

Випереджаюче зростання фінансового капіталу, а в його структурі – фіктивного капіталу є проявом дії специфічних економічних законів і закономірностей глобалізації, у тому числі фінансової, що є тенденцією ХХІ ст. і що стосується і України, яка переживає процес конкурентної інтеграції в систему глобальних ринків. Відбувається фінансіалізація глобального відтворення, виробництва грошей з грошей, коли формула $D-T-D'$ заміщується формулою $D-D'$, в якій виробничо-товарна стадія відсутня.

Дж. Гелбрейт писав, що американські та інші західні корпорації вийшли за національні ринкові рамки та перетворилися в глобальні виробничо-фі-

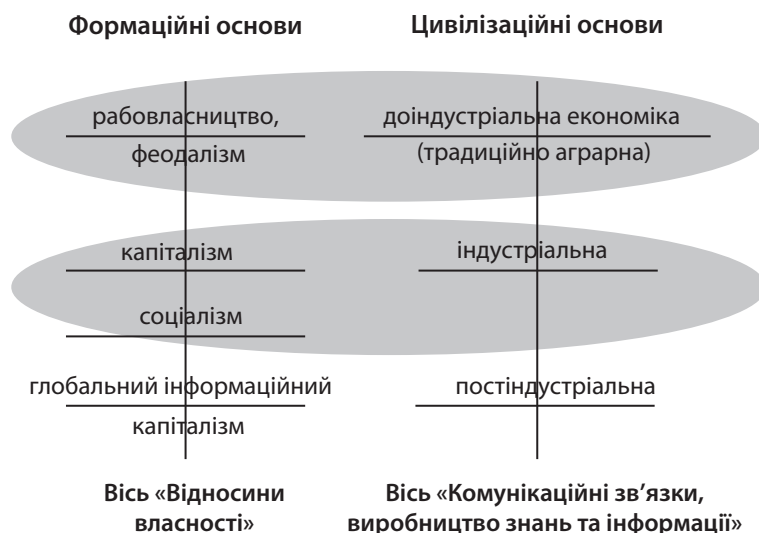

Рис. 1. Осьовий метод характеристики співвідношення формаційних і загальноцивілізаційних основ розвитку

нансові системи, які оперують на основі довгострокових і запозичених у СРСР методах стратегічного планування [1]. Соціалізація їхнього розвитку стала ефективним методом конкурентної боротьби та накопичення інтелектуального капіталу. Створені ними системи внутрішньофірмового (корпоративного) менеджменту успішно протистоять кризовим потрясінням ринків. Створивши глобальні мережеві структури, вони фактично стали регулювати ринкові процеси і керувати ними, формуючи не тільки пропозицію, а й попит на вироблену продукцію, створюючи нові потреби споживачів, нові технології виробництва і нові методи конкуренції на світових ринках. Дж. Гелбрейт є співавтором теорії конвергенції, яка була висунута в 70-ті роки ХХ століття у зв'язку з високими темпами зростання національного доходу в Радянському Союзі і щоб запобігти соціалістичним революціям на Заході. Високі темпи були результатом економічної реформи О. М. Косигіна в другій половині 1960-х років, яка посилила економічну свободу підприємств в умовах державного соціалізму. Теорія конвергенції підтверджена ринковим соціалізмом Китаю. Неминучі метаморфози капіталізму є об'єктивним результатом формаційної та формалізованої еволюції сучасного капіталізму. Саме Дж. Гелбрейт, коли ми в умовах «шокової терапії» реалізовували ліберальну модель капіталізму МВФ, звертав увагу країн на пострадянському просторі на їх помилки в приватизації – висока швидкість і глобальність (у всіх сферах економіки відразу і тотальна приватна власність). На його погляд, приватизацію треба було проводити в чотири етапи: сфера послуг, легка та харчова промисловість, сільське господарство, велика приватизація. Кожному з етапів він відводив 5–8 років.

Академік НАН України Білорус О. Г., даючи політекономічний прогноз глобального співрозвитку у ХХІ столітті, пише: «Капіталізм з початком ХХІ століття трансформувався в постіндустріальний техно-

ронно-мережевий посткапіталізм, а в транзитивних країнах відтворювалися капіталістичні форми, інститути і системи індустріального капіталізму 40–50-х років ХХ століття» [3, с. 13]. Невдала модель, помилки керівництва, відсутність довгострокових мобілізаційних національних стратегій розвитку призвели колишні надрозвинуті індустріально-аграрні країни (Україну, Росію, Казахстан) до різкого економічного спаду.

Глобалізація веде до формування глобальної конкуренції як нового історичного феномена. Особливостями такої конкуренції є:

- ✦ поява нових суб'єктів конкурентної боротьби в інтегрованому просторі, а значить, і нових її рівнів;
- ✦ зростання ролі ТНК у конкурентній глобальній боротьбі, у тому числі й за рахунок синергетичних можливостей інтеграції локальної та глобальної конкуренції.

Американський дослідник Д. Робінсон писав, що влада поступово переходить від національної держави до ТНК. Антиглобалісти вважають, що глобалізація посилює експлуатацію найманих працівників.

У великих компаній значна управлінська вертикаль, що призведе до «конкуренції компетенцій», тобто конкуренції за вплив усередині корпорації. Чим сильніша глобальна конкуренція, тим значнішими є внутрішньокорпоративна і внутрішньофірмова конкуренції (принцип двох конкуренцій).

Україні треба мати конкурентну стратегію подальшої інтеграції в міжнародній економічний простір.

Виділяють такі складові цієї стратегії залежно від джерела отримання конкурентних переваг: ринкові, цінові, фінансові, виробничі, технологічні, розширення об'єкта експортної діяльності.

Ринкові стратегії передбачають диверсифікацію та розширення ринків збуту або постачальників (наприклад, енергоресурсів в Україну); переорієнтацію

з поставок сировини на поставки готової продукції; появу ринків унікальних товарів власного виробництва.

Цінові стратегії передбачають цінові, вартісні, валютні переваги. Конкуренція за ціною на міжнародних ринках найменш перспективна, а найбільш перспективна – за якістю продукції [6].

Виробничі стратегії підвищення національної конкурентоспроможності базуються на вдосконаленні процесів виробництва, у тому числі за рахунок його організації, впровадження системи смарт-підприємств, формування кластерних структур, включення до глобальних виробничих систем, використання ефектів синергії та віддачі від масштабу виробництва. Стратегія використання масштабу виробництва передбачає перехід від спадної до зростаючої віддачі від масштабу виробництва (впровадження нових товарів, технологій, автоматизація виробництва). Стратегія виробничої синергії ґрунтується на кумулятивному ефекті від включення багатьох виробників з різних секторів національної економіки в процес спільного виробництва кінцевого продукту.

Стратегії розширення об'єкта експортної діяльності передбачають стимулювання державою переходу українських підприємств від просування на міжнародних ринках певних товарів до товарних ліній, а далі – до комплексних продуктів і просування довгострокових комплексних програм, які передбачають участь експортера в проектуванні, будівництві, експлуатації об'єкта в іншій країні (наприклад, ПАТ «Турбоатом»).

Технологічні стратегії спрямовані на модернізацію технології виробництва, кардинальну трансформацію існуючих товарів, розробку нового товару.

Розрізняють такі ринкові структури: досконала конкуренція і недосконала (монополія, дуополія, олігополія, монополістична конкуренція, моносонія). Виробник повинен знати, на якому ринку знаходиться його продукція, тому що від цього залежить його ринкова поведінка. За недосконалої конкуренції, на відміну від досконалої, виробник отримує більше можливостей для присвоєння доходу від ефекту масштабу, ніж споживач, тому підприємець зацікавлений у недосконалої конкуренції на ринку товару, який виробляє. Чиста монополія, як і чиста конкуренція, – теоретичні ринкові структури. В Україні монополістом вважається фірма, частка якої на ринку даного товару складає 25% і більше.

Вадою ринкового механізму є неспроможність конкуренції, тобто досконала конкуренція не в змозі себе підтримувати, а породжує свою протилежність – монополію, тому на себе цю функцію бере АМКУ.

Переважно конкурентне середовище – це позитивне співвідношення конкурентних і монопольних регулюючих сил.

У кінці ХХ століття з'явилася тенденція до монополізації ринку. У США патенти надають моно-

польні права протягом 17 років. В Україні існують природні монополії. Французький економіст, лауреат Нобелівської премії Ж. Тіроль писав, що традиційні методи стримування на монопольних ринках (обмеження цін та заборона співпраці між конкурентами) в одних випадках може бути ефективною, в інших – ні. Так, примусове обмеження цін далеко не завжди перешкоджає отриманню надприбутків, а кооперація великих компаній є шкідливою на ринку, коли йдеться про встановлення цін, але корисною для створення, наприклад, патентних пулів. Відомий венчурний підприємець П. Тіль у своїй книзі «Від нуля до одиниці» стверджує, що монополії рухають прогрес, оскільки протягом десятиліть отримують великі доходи, що стимулює їх до інноваційної практики.

Слід зазначити, що великий бізнес більш життєздатний, тому розробляє довгострокові плани. Це зрозуміли в останні роки східноєвропейські країни, зокрема Польща, парламент якої підвищив критерій визначення «монопольного становища» з 25% до 40% обсягів продажів у галузі. Це розумів і Радянський Союз, хоча Захід обвинувачував його у гігантоманії.

В Україні склалася суперечність між сучасним розвитком економіки, вимогами до фахівців і рівнем їх підготовки у вишах. Конкурентоспроможність економіки неможлива без конкурентоспроможної вітчизняної вищої школи на європейському освітньому просторі, тому необхідно організувати потужні інноваційні університети. У 1990-х роках відбувався процес відкриття нових ВНЗ і перепрофілювання діючих. Приватні ВНЗ, які складають 20% загальної кількості ВНЗ України, не стали конкурентоспроможними на ринку освітніх послуг [7].

Глобалізація є формою вираження процесу становлення постіндустріального виробництва. Деякі відомі західні економісти вважають, що сучасний глобальний капіталізм не здатний само оздоровлюватися, тому треба його замінити на більш гуманний, демократичний соціально-економічний устрій. Існує і протилежна думка – на основі постіндустріального розвитку відбувається не самозапечення капіталізму як суспільно-економічної формації, а його модифікація. Авторитетний вчений К. Кастельс вважає, що внаслідок кризи капіталізму в його класичних формах відбулося зрощування капіталізму з інформаційною революцією, підсумком чого став «інформаційний капіталізм», який поєднує в собі надзвичайну гнучкість з глобальною присутністю завдяки інформаційним мережам, чого в попередніх капіталістичних епохах не було.

Економічна теорія (політична економія) – це фундаментальна наука, методологічна основа всієї системи економічних наук. Курс політичної економії не повинен обмежуватися традиційними проблемами (економічні потреби та інтереси, економічна сис-

тема, капітал, праця, ринок, суспільне відтворення). Необхідно вивчати постіндустріальні процеси, без яких сьогодні не можна господарювати. Вища школа України має готувати економічно освічених фахівців. Вона є єдиним джерелом майбутньої економічної еліти, яка відповідь на питання: «Що відбувається зараз – самозаперечення капіталізму чи його модифікація?», і в подальшому своїми науковими дослідженнями доведе, що в майбутньому в «економіці знань» функціонально домінуючою буде не приватна власність на засоби виробництва (фізичний капітал), а індивідуальна власність на знання (інтелектуальний капітал), які не відчужуються і є найбільш надійними. Саме знання та інформація як головний виробничий ресурс і основні форми багатства забезпечать переростання «людини економічної» в «людину творчу».

ВИСНОВКИ

Україна перейшла від адміністративно-командної системи з тотальною перевагою ієрархії в координаційному механізмі до капіталістичної економічної системи, де переважає ринковий механізм і діє економічний закон конкуренції. Нам довелося засвоювати теоретичні основи конкуренції, її сучасні форми, умови виникнення конкурентних переваг, особливості сучасного наукового дослідження економічної конкуренції. Економічна конкуренція – двигун економічного прогресу, оскільки приводить до самовдосконалення господарюючих суб'єктів.

На формування конкурентоспроможності національної економіки впливає низка факторів, які треба враховувати при формуванні національної конкурентної стратегії.

Соціалізація капіталізму, реалізація теорії конвергенції триває з 70-х років ХХ століття і стали ефективним методом конкурентної боротьби ТНК. Усередині ТНК діє «конкуренція компетенцій».

Наприкінці ХХ – початку ХХІ століття розвинуті країни стали переходити до глобального постіндустріального суспільства у формі глобального інформаційного капіталізму. Підвищується роль інтелектуального капіталу.

Досконала конкуренція породжує монополію, яка має не тільки недоліки, а й певні плюси. Глобалізація економіки теж має, крім позитивних, які потребують асиміляції, ще і негативні ефекти, які потребують компенсації.

Більшість західних і вітчизняних учених-економістів вважають, що відбувається не самозаперечення капіталізму, а його модифікація. Україні, щоб з індустріального ринкового перейти до інформаційного постіндустріального типу розвитку, треба сформулювати конкурентоспроможну вищу школу, яка, на наш погляд, є більш важливим новим напрямком осучаснення, модифікації конкурентної політики, ніж адвокатування конкуренції. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Гелбрейт Дж. К.** Новое индустриальное общество. М.: АСТ, 2004. 602 с.
2. **Гелбрейт Дж. К.** Экономические теории и цели общества. М.: Прогресс, 1976. 390 с.
3. **Білорус О.** Політекономічний прогноз глобально-го співрозвитку в ХХІ столітті: глобальний посткапіталізм чи світ-система інформаційно-мережевого глобалізму. *Економічна теорія*. 2018. № 1. С. 9–14.
4. **Варналій З. С.** Конкуренція і підприємництво: монографія. Київ: Знання України, 2015. 463 с.
5. **Липов В. В.** Конкуренція стратегія розвитку України в умовах глобалізації. Ч. 1. *Економіка України*. 2018. № 3. С. 22–26.
6. **Липов В. В.** Конкуренція стратегія розвитку України в умовах глобалізації. Ч. 2. *Економіка України*. 2018. № 4. С. 5–7.
7. **Підгорний А. З., Корольова Т. С.** До питання про оптимізацію мережі вищих навчальних закладів в Україні. *Економіка України*. 2017. № 8. С. 60–72.
8. **Тарасевич В. М.** Четверть століття незалежності України: актуальні контексти та імперативи соціально-економічних реформ. *Економіка України*. 2017. № 8. С. 14–28.
9. **Філюк Г.** Адвокатування конкуренції як складова конкурентної політики. *Конкуренція: Вісник Антимонопольного комітету України*. 2011. № 1. С. 38–43.
10. **Щербаківа Т. А.** Модифікація конкурентної політики за умови трансформації економічних відносин. *Економіка України*. 2016. № 4. С. 45–56.

REFERENCES

- Bilorus, O. "Politekonomichniy prohnaz hlobalnoho spivrozvytku v XXI stolitti: hlobalnyi postkapitalizm chy svit-systema informatsiino-merezhevoho hlobalizmu" [Political economical forecast of global co-development in the 21st century: global post-capitalism or the world-system of information-network globalism]. *Ekonomichna teoriia*, no. 1 (2018): 9-14.
- Fylyuk, H. "Advokatuvannia konkurentsii yak skladova konkurentnoi polityky" [Advocate competition as a component of competition policy]. *Konkurentsia: Visnyk Antymonopolnoho komitetu Ukrainy*, no. 1 (2011): 38-43.
- Gelbreyt, Dzh. K. *Ekonomicheskiye teorii i tseli obshchestva* [Economic theories and goals of society]. Moscow: Progress, 1976.
- Gelbreyt, Dzh. K. *Novoye industrialnoye obshchestvo* [New industrial society]. Moscow: AST, 2004.
- Lypov, V. V. "Konkurentna stratehiia rozvytku Ukrainy v umovakh hlobalizatsii. Ch. 1" [Competitive strategy of Ukraine's development in the conditions of globalization. Part 1]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 3 (2018): 22-26.
- Lypov, V. V. "Konkurentna stratehiia rozvytku Ukrainy v umovakh hlobalizatsii. Ch. 2" [Competitive strategy of Ukraine's development in the conditions of globalization. Part 2]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 4 (2018): 5-7.
- Pidhorniy, A. Z., and Korolova, T. S. "Do pytannia pro optyimizatsiiu merezhi vyshchikh navchalnykh zakladiv v Ukraini" [On the optimization of the network of higher educational institutions in Ukraine]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 8 (2017): 60-72.
- Shcherbakova, T. A. "Modyfikatsiia konkurentnoi polityky za umovy transformatsii ekonomichnykh vidnosyn" [Modification of competition policy under the condition of transforma-

tion of economic relations]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 4 (2016): 45-56.

Tarasevych, V. M. "Chvert stolittia nezalezhnosti Ukrainy: aktualni konteksty ta imperatyvy sotsialno-ekonomichnykh re-

form" [The quarter of the century of Ukraine's independence: the actual contexts and imperatives of socio-economic reforms]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 8 (2017): 14-28.

Varnalii, Z. S. *Konkurentsiia i pidpriemnytstvo* [Competition and entrepreneurship]. Kyiv: Znannia Ukrainy, 2015.

УДК 330.34

ЦІЛІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЯК УМОВИ ПІДВИЩЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ КРАЇН

©2018 ПАСЕНКО В. М., КРИШНЯ Т. О.

УДК 330.34

Пасенко В. М., Кришня Т. О. Цілі сталого розвитку як умови підвищення міжнародної конкурентоспроможності країн

Основною метою статті є дослідження та окреслення залежності конкурентоспроможної економіки від стратегічного спрямування на сталий розвиток. Проаналізовано особливості впливу показників сталого розвитку на підвищення конкурентоспроможності країни. Обґрунтовано важливість орієнтованості держави на досягнення цілей сталого всеохоплюючого розвитку як одного із векторів, що сприяє формуванню сучасної та стійкої конкурентоспроможної економіки за рахунок узгоджених і системних дій влади, приватного сектора та населення з метою підтримання та подальшого зростання показників розвитку. За допомогою побудови кореляційного поля наочно показано щільність взаємодії та прямотліїність впливу показника сталого розвитку на показник конкурентоспроможності.

Ключові слова: сталий розвиток, конкурентоспроможність, цілі сталого розвитку, індекс глобальної конкурентоспроможності, індекс сталого розвитку.

Рис.: 1. **Табл.:** 4. **Бібл.:** 8.

Пасенко Владислав Михайлович – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародної економіки та бізнесу, Черкаський державний технологічний університет (бульв. Шевченка, 460, Черкаси, 18006, Україна)

E-mail: pasenko_vlad@ukr.net

Кришня Таїсія Олександрівна – студентка, Черкаський державний технологічний університет (бульв. Шевченка, 460, Черкаси, 18006, Україна)

E-mail: taisiakrishnya@ukr.net

УДК 330.34

Пасенко В. М., Кришня Т. А. Цели устойчивого развития как условия повышения международной конкурентоспособности стран

Основной целью статьи является исследование и определение зависимости конкурентоспособной экономики от стратегического направления на устойчивое развитие. Проанализированы особенности влияния показателей устойчивого развития на повышение конкурентоспособности страны. Обоснована важность ориентированности государства на достижение целей устойчивого всеобъемлющего развития как одного из векторов, который способствует формированию современной и устойчивой конкурентоспособной экономики за счет согласованных и системных действий власти, частного сектора и населения с целью поддержания и дальнейшего роста показателей развития. С помощью построения корреляционного поля наглядно показана плотность взаимодействия и прямотліїность влияния показателя устойчивого развития на показатель конкурентоспособности.

Ключевые слова: устойчивое развитие, конкурентоспособность, цели устойчивого развития, индекс глобальной конкурентоспособности, индекс устойчивого развития.

Рис.: 1. **Табл.:** 4. **Библ.:** 8.

Пасенко Владислав Михайлович – кандидат экономических наук, доцент, доцент кафедры международной экономики и бизнеса, Черкасский государственный технологический университет (бульв. Шевченко, 460, Черкасы, 18006, Украина)

E-mail: pasenko_vlad@ukr.net

Кришня Таисия Александровна – студентка, Черкасский государственный технологический университет (бульв. Шевченко, 460, Черкасы, 18006, Украина)

E-mail: taisiakrishnya@ukr.net

UDC 330.34

Pasenko V. M., Kryshnia T. O. The Goals of Sustainable Development as a Condition for Enhancing the International Competitiveness of Countries

The main aim of the article is studying and determining the dependence of competitive economy on strategic direction for sustainable development. Features of influence of indicators of sustainable development on enhancing of competitiveness of a country are analyzed. The article substantiates importance of the State's orientation towards achieving the goals of sustainable comprehensive development as one of the vectors that facilitates the formation of a modern and sustainable competitive economy through the coordinated and systematic actions by the authorities, the private sector and the population to maintain and further increase of development indicators. The correlation field is used to illustrate the density of interaction and the straightness of the impact of the indicator of sustainable development on competitiveness.

Keywords: sustainable development, competitiveness, goals of sustainable development, Global Competitiveness Index, index of sustainable development.

Fig.: 1. **Tbl.:** 4. **Bibl.:** 8.

Pasenko Vladislav M. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of International Economics and Business, Cherkasy State Technological University (460 Shevchenko Blvd., Cherkasy, 18006, Ukraine)

E-mail: pasenko_vlad@ukr.net

Kryshnia Taisiia O. – Student, Cherkasy State Technological University (460 Shevchenko Blvd., Cherkasy, 18006, Ukraine)

E-mail: taisiakrishnya@ukr.net

У контексті зростання кількості населення та споживання природних ресурсів сталий розвиток є моделлю розвитку, спрямованою на збалансованість економічного зростання, якості

життя та збереження навколишнього середовища в середньо- та довгостроковій перспективі, без збільшення споживання природних ресурсів, що перевищує можливості Землі. Відмінною рисою європей-